üldse paremaid Balti ajaloo alal ilmunuist. A. on esinenud ka ajaloo-allikate avaldajana, kirjutanud hulga vähemaid artikleid ja välja annud IV trüki ta isa sulest ilmunud paljutarvitatud tööst »Grundriss der Gesch. Liv-, Est- u. Kurlands« (1918). — A.-i peatööd on: »Die Beziehungen des deutsch. Ordens zum Ablasshandel seit d. 15. Jahrh.« (Riga, 1909); »Wolter v. Plettenberg u. der Untergang des deutsch. Ordens in Preussen« (Leipzig, 1919); »Die Einführung der Reformation in Liv-, Est- u. Kurland« (Leipzig, 1921). Viimase töö koostamisel on A.-il peale võrdlemisi rikkaliku kirjanduse tarvitada olnud suurel määral trükkimata ainest, nimelt tema isa poolt kogutud ärakirjad Königsbergi, Kopenhaageni, Lüübeki, Tallinna, Stokholmi ja Viini arhiividest ning raamatukogudest ja R. Hausmanni suureväärtuslikud ekstserptid Wetzlari endise riigi-kammerkohtu arhiivist. Muidugi on A. suurel määral tarvitanud Riias leiduvaid materjale. Suured teadmised, kaine kriitika ja ettevaatlik esitamisviis iseloomustavad seda A.-i seni ilmunud suuremat tööd, nagu ka kogu ta teaduslikku toodangut. *T.*

ARDER, Aleksander, ooperilaulja, sünd. 7. IX 1894, hariduse saanud Riia vaimulikus seminaris, pärast lühemat aega olnud Peterburi ülikoolis; 1919. a. alates õppis Itaalias, siis Rootsis soololaulu; praegu (1925) »Estoonia« ooperi bariton. *L. N.*

ARÉN, Peet, maalija, sünd. 17. VI 1889 Viljandimaal, Võisiku v., Odiste külas, õppis siis Tartu õpetajateseminaris, kust 1905. a. politilistel põhjustel oli sunnitud lahkuma. Astus 1908. a. kunstide edendamise seltsi kunstikooli Peterburis, mille lõpetas 1913. a. joonistamise, maalikunsti ja dekoratsioonmaali alal; sõitis veebruaris 1914 Krimmi, sealt Viini ning edasi Müncheni, kus ta ilmasõja puhkemisel vangistatakse ning vangilaagris interneerituna kuni 1915. a. maikuuni kinni peetakse, mil hädise tervise pärast vabastatuna Saksamaalt välja saadetakse. Elab sest ajast kodumaal, olles 1919. a. saadik õpetajaks riiklikus kunsttööstus-koolis ja Eesti Draama-Stuudio teatrikunsti-koolis Tallinnas. Alates 1909. a. osa võtnud pea kõigist suuremaist Eesti kunstinäitustest. A.-i mitmekesine dekoratiivse ilmega toodang jaguneb iseloomult umbes 1917. aastaga üldiselt kahte järku, milledest esimene kajastab Vene stilistide, teine Saksa ekspressionistide mõjusid. Esimesest on tähtsamad saavutused akvarell »Öö« (1910), kolm dekoratiivset pannood »Kalevi« seltsimajale Tallinnas, »Õe portree«, »Kalevipojad jahil« (kõik 1912), maastik »Tatari linnake« (1914), 14 dekoratiivset pannood kinoteater »Passaažile« Tallinnas ja žanrmaal »Kirikuteel« (1917), — teisest »Tants«, pr. E. Areni pastellportree, seeria Tallinna vaateid (1919—20), »Sea perekond«, »Mulgi talu« (1922), »Alevi kõrts«, «Kaevul«, (1923), »Vana Tallinna« (1924) ja »Haudapanek« (1925). Peale selle hulk plakateid, karikatuure, illustratsioone ja raamatugraafilisi töid, album »Linoollõiked« ning mõned dekoratsioonid Hommikteatrile ja »Estooniale«. *A. V.*

ARNDT, Johann Gottfried, ajaloolane, sünd. Halles a. 1713, õppis Halle ülikoolis, oli 1738—40 Liivimaal kodu-kooliõpetajaks, alates a. 1740 Kuresaare kooli rektoriks, a.-st 1747 Riia lütseumi konrektoriks, suri a. 1767. — Peale seda kui Gruber (vt.) oli a. 1740 avaldanud oma *Origines Livoniae sacrae et civilis,* hakkas A. koostama oma teost »Livländische Chronik«, millest I osa »Livland unter seinen ersten Bischöfen« ilmus Halles a. 1747 ja järgmine osa »L. unter seinen Herren Meistern« sealsamas a. 1753. Nagu juba nimest näha, käsitab A.-i töö Liivi ajalugu orduaja lõpuni. Teos põhjeneb tuntud trükitud kroonikail, kuid ka enne trükkimata materjalidel, mida A. ammutanud Riia, Tallinna ja Kuramaa mitmesugustest arhiividest kui ka kogunud eraisikuilt. Oma materjalid on A. kogunud ja läbi töötanud õige suure energiaga, kuid autori nõrgad kriitilised võimed, mis ka tema oma aja kohta mõnel juhtumusel haruldaselt puudulikud, sunnivad suurele ettevaatusele. Balti provintsides kui ka neist väljaspool on A.-i kroonikat õige palju tarvitatud ja tema teateid kuni meie aegadeni ajaloolises kirjanduses levitatud, A.-i tööd kahtlemata suurelt üle hinnates: ainult asjaolu, et A.-il palju allikaid käepärast olnud, mis nüüd kadunud või mida muil põhjusil kasutada võimatu, teeb A.-i kroonika mõnevõrra väärtuslikuks. — On teateid, et A.-il oli valminud ka kroonika III osa, mis olevat säilinud kellegi eraisiku käes; kuid hoolimata omal ajal lubatud suurest tasust pole käsikirja leitud. — Peale muu on A. avaldanud veel hulga artikleid ajakirjas »Gelehrte Beiträge zu den Rigaer Anzeigen« aa. 1762—67.

Recke-Napiersky I, Beise I; *Scr Rer. Liv.* I, lk. III—XII; Allg. D. B. I, 552 j. *A. R. C*

ARVELIUS, Friedrich Gustav, sünd. Tallinnas 5. II 1753, surn. juunis 1806. Kasvas üles Viru-Nigula kirikumõisas, sai 16. eluaastani õpetust isalt ja koduõpetajalt, käis siis Tallinna rüütelkonna- ja toomkoolis, mille lõpetamise järel õppis Leipzigi ülikoolis teoloogiat ja filoloogiat. Kodumaale tagasi jõudnud, pühendus A. kasvatamisele, olles 14 a. Põhja-Eestis kahes aadliperekonnas koduõpe-